

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA SAHNALASHTIRISH
FAOLIYATINING ASOSIY
MAQSADI**

Rahmonqulova Gulhayo To'raqul Qizi

Navoiy shahar 24 – sonli “Qaldirg’och”

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sahnalashtirish faoliyatining maqsad, vazifalari, teatr faoliyati orqali bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish vazifalari xususidagi fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha davr, maktabgacha ta'lim – tarbiya. sahnalashtirish faoliyati, ijodiy qobiliyat, faollik, erkinlik, psixologik komfort.

Abstract: in this article, the goals and tasks of staging activities in pre-school educational organizations, the tasks of developing children's creative abilities through theater activities are given.

Key words: preschool period, preschool education - upbringing. staging activity, creative ability, activity, freedom, psychological comfort.

KIRISH

Maktabgacha davr – bu bolaning o'sish, rivojlanish, o'zini namoyon etishga intilish, o'rganishga, bilishga ishtiyoqi kuchli bo'lgan davrdir. Aynan shu davrda bolaning insoniy sifatleri va aqliy salohiyati rivojlanishi uchun poydevor yaratiladi. Maktabgacha yoshdagi bola bilan ta'lim-tarbiya qanchalik erta boshlansa, samarasi shunchalik erta namoyon bo'ladi va bolaning butun hayotiga ijobiy ta'sir etadi.

Maktabgacha ta'lim-tarbiya – har bir bolaga individual yondashish, uni shaxs sifatida hurmat qilish, ma'naviy-axloqiy tomondan tarbiyalash, bolaning qiziqish va ehtiyojiga mos tarzda ta'lim berishni nazarda tutadi. Maktabgacha ta'lim mazmuni va metodlari bola shaxsining shakllanishi, uning mustaqil shaxs sifatida tan olinishi jarayonlari kechadigan muhitda tashkil etilishi katta ahamiyatga ega. Zero, shaxs sifatida shakllangan, kamol topgan bola o'zini, o'zligini taniydi va kelajakda millatning, yurtning faxriga aylanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolaning kelajak hayotida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beruvchi jismoniy, aqliy va ma'naviy qobiliyati bilish jarayonida, bizni o'rab turgan atrof-muhitni o'rganish, nutq o'stirish, badiiy asarlar tinglash, rasm chizish, qurish-yasash, jismoniy mashqlar bajarish va boshqa faoliyat turlarida rivojlanadi. Bu faoliyatlarda yo'nalishlar bir-biri bilan uyg'unlashtirilib – integrallashgan rejalashtirish asosida tashkil etiladi hamda o'yin

shaklida qiziqarli tarzda olib boriladi. O‘yin kichkintoyning tabiiy ehtiyojlari va istaklariga mos kelganligi sababli, o‘yin jarayonida o‘rganayotgan mavzuni quvnoqlik bilan takrorlaydi, yengillik bilan o‘zlashtiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Qarori asosida Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim-tarbiya ishlarini olib borish vazifasi yuklatilgan. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev – “Maktabgacha yoshdagi bolaga singdirilgan bilim va qadriyatlar, uning kelgusidagi butun hayotini belgilab berishi sababli maktabgacha ta’lim uyg‘un rivojlangan shaxsni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.”- degan fikrlari ham pegagoglarga katta vazifa yuklaydi.

Ijodiy qobiliyat insonni hayvondan farqlab turadigan bir xususiyatdir. Bu qobiliyat insonga nafaqat hayoti davomida qo‘l kelishi va undan foydalanishi mumkin, balki uning ko‘rinishini o‘zgartirishi ham mumkin. Bolalar ijodiyoti va uning o‘ziga xos tomonlarini tushunish pedagoglardan ko‘pgina bilimlarga ega bo‘lishni talab etadi. Pedagog san’atda bu faoliyat qanday xarakterga ega, rassom badiiy obrazni yaratishi uchun qanday vositalardan foydalanayapti, uning ijodiy faoliyatining bosqichlari qanday degan savollarga javob bera olishi kerak.

ASOSIY QISM

Teatr bola ta’lim-tarbiyasi uchun katta ahamiyatga ega, bolalar u bilan uchrashuvni sabrsizlik bilan kutadi. Teatr hamma (yoki deyarli hamma) narsaga qodir. U mo‘jiza yaratadi: quvontiradi, o‘rgatadi, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, ularning xulqini korrektsiyalaydi, emotsional namoyon bo‘lishiga ko‘maklashadi, bolalarning nutqi, notiqlik qobiliyatlarini rivojlantiradi, o‘ziga ishonchini oshiradi, omma oldida chiqish ko‘nikmalarini egallashida yordam beradi.

Teatr san’ati bola shaxsining har tomonlama rivojlanishiga ko‘maklashadi. Teatr san’ati bilan kun sayin muloqot qilib borar ekan, bolalar bir-biriga nisbatan toqatli, kelishuvchan, og‘ir-bosiq bo‘lib, o‘zini tartibga solib oladi. Teatr maktabgacha yoshdagi bolalarning his-tuyg‘ulari va kayfiyati (ruhiyati)ga kuchli emotsional ta’sir o‘tkazadi, ularning fikrlash doirasini kengaytirib, nutqini boyitadi, axloqiy-ma’naviy tasavvurini shakllantiradi, aqliy tasavvurlarini rivojlantiradi, intellektual qobiliyatlarini oshiradi. Teatr bolani ma’naviy tarbiyalaydi. Teatr – sehrli olam, unda bola o‘ynab, quvonadi, o‘ynab atrof olamni o‘rganadi, ya’ni uning emotsional olamini boshqarishni o‘rganadi. Bolada ijodga e’tibor, qiziqish, intilishning namoyon bo‘lishi uning taassurotlarini yangilaydigan emotsional undovlarni talab qiladi. Bu borada teatrlashtirish faoliyatining juda katta ijobiy ahamiyatini alohida ta’kidlash mumkin. Pedagogik jihatdan to‘g‘ri tashkil qilingan bu kabi faoliyat bola hayotiga yangi qimmatli mazmun olib kiradi,

quvonch hissini uyg'otadi, barcha kuch va qobiliyatlari, jumladan nutqiy rivojlanish qobiliyatlarini faoliyatga safarbar qilishga undaydi. Hamma bolalar spektakllarni yaxshi ko'radi.

- ✓ Maktabgacha ta'lim tashkilotida teatrlashtirilgan faoliyatning o'ziga xosliklari: teatrlashtirilgan faoliyatda bolalarning ijodiy faolligi uchun sharoit yaratiladi;
- ✓ bolalarni teatr madaniyatiga oshno qiladi;
- ✓ pedagogik jarayonda teatrlashtirilgan va boshqa faoliyat turlari o'zaro aloqadorligi uchun sharoit yaratadi;
- ✓ Bolalar va kattalarning hamkorlikdagi teatrlashtirilgan faoliyati (bolalar, ota-onalar, pedagog-xodimlar ishtirokida birgalikda spektakllar qo'yish; katta guruh bolalarining kichik tarbiyalanuvchilar oldida chiqishlarini tashkil qilish.

Teatrlashtirilgan o'yinlar bolalarni hamma vaqt o'ziga jalb qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar o'yinga jon-u dili bilan kirishadi: qo'g'irchoqlarning savollariga javob beradi, ularning iltimoslarini bajaradi, maslahatlar beradi, u yoki bu obrazga "kiradi". Kichkintoylar personajlar bilan birga kuladi, ular bilan birga qayg'uradi, ularni xavf-xatardan ogoh qilishga intiladi, sevgan qahramonining muvaffaqiyatsizligidan birga ko'z yoshi to'kadi, hamma vaqt unga yordamga tayyor turadi. Teatrlashtirilgan o'yinlarda qatnashib bolalar atrof olam: obrazlar, ranglar(bo'yoqlar), tovushlar bilan tanishadi. Teatrlashtirilgan o'yinlarning bola shaxsiga katta va har tomonlama ta'siri undan kuchli pedagogik vosita sifatida, ortiqcha majburlashsiz, foydalanish imkonini beradi, chunki kichkintoy o'yin vaqtida o'zini erkin his qiladi.

Teatrlashtirish bo'yicha faoliyatda rivojlantiruvchi predmet-makon muhitini tashkil qilish va bezashda quyidagi printsiplarga tayaniladi:

- **komplekslash va egiluvchan zonalashtirish** printsipti, bolaga qiziqtirgan faoliyat bilan bir-biriga xalaqit bermagan holda shug'ullanish imkonini beradi;
- **faollik** printsipti, bolaning bilish faoliyatini, faolligini rag'batlaydi;
- erkinlik va mustaqillik printsipti, bolaga muhitga o'z munosabatini mustaqil belgilash: idrok qilish, taqlid qilish, yaratish; o'zi istaganini mustaqil tanlash imkonini beradi;
- hayotiy haqiqat illyuziyasi printsipti, bolalarni yaratilgan aldovga berilish va haqiqiy predmetlar bilan ishlayotganiga ishonch hosil qilish uchun ruhiy va faktik imkoniyat yaratadigan sharoitga qo'yishdan iborat. Sanab o'tilgan printsiplar bilan bir qatorda quyidagi didaktik printsiplar ham realizatsiyalanadi;
- psixologik komfort (qulaylik) printsipti bolalar o'zini xuddi uyidagidek his qiladigan sharoit yaratish. Stress hosil qiluvchi omillarni bartaraf qilish, bolalarni

muvaffaqiyatga yo'naltirish, asosiysi, quvonchni his qilish, faoliyatning o'zidan zavq olishiga yo'llash;

- ijodkorlik (kreativlik) – bolalarni maksimal darajada ijodiy ibtido, o'z ijodiy faoliyat tajribasini egallashga yo'naltirish;

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, teatr faoliyati bolalar ijodiyotining eng keng tarqalgan turidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun har bir adabiy asar yoki ertak har doim axloqiy yo'nalishga ega (do'stlik, mehr-oqibat, halollik, jasorat va boshqalar), ular tufayli ijtimoiy xatti-harakatlar ko'nikmalarini shakllantirish tajribasini shakllantiradi. Ertaklar tufayli bola dunyoni nafaqat aqli bilan, balki qalb bilan ham o'rganadi. Va nafaqat biladi, balki yaxshilikka ham, yomonga ham o'z munosabatini bildiradi. Sevimli qahramonlar ideallariga aylanishadi. Aynan bolaning qahramonlarga taqlid qilish qobiliyati tarbiyachi-pedagoglarga teatr faoliyati orqali bolalarga ijobiy ta'sir ko'rsatishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sotimboy Tursunboyev Teatr tarixi o'quv qo'llanma, "Bilim", –T.: 2005,
2. Namangan davlat universiteti Ijtimoiy-madaniy faoliyat yo'nalishi talabalari uchun "Teatr tarixi" fanidan ma'ruzalar matni Namangan. 2014-yil, 21-bet.
3. B.S.Abdullayeva, Sh.M.O'tamurodova bolalarni sahnalashtirish va ijodiy faoliyatga o'rgatish. O'quv qo'llanma. Navoiy - 2022
4. <http://anysite.ru/>
5. uz.wikipedia.org
6. www.bharatiya.ru
7. <https://uz.wikipedia.org/wiki/>